

زندگی اما از ما

مؤلفه‌های رفتاری مؤمنان

در عصر غیبت

برگرفته از کتاب

حسن ملایی

فهرست

فصل اول: سبک زندگی منتظرانه در حوزه ارتباطی با خدا و ولی خدا	۲
گفتار اول. نماز	۲
گفتار دوم. قرآن	۴
گفتار سوم. دعا	۵
گفتار چهارم. توسل و زیارت	۹
فصل دوم: سبک زندگی منتظرانه در حوزه ارتباطی با خود	۱۲
گفتار اول. خودسازی	۱۲
گفتار دوم. علم آموزی	۱۴
گفتار سوم. مصرف و تغذیه حلال	۱۵
فصل سوم: سبک زندگی منتظرانه در حوزه اجتماعی	۱۸
گفتار اول. در خانواده	۱۸
گفتار دوم. جامعه	۲۴
گفتار سوم. در روابط با حاکم و حکومت اسلامی	۳۰
منابع	۳۶

فصل اول

سبک زندگی منتظرانه

در حوزه ارتباطی با خدا و ولی خدا

از بارزترین جلوه‌های سبک زندگی یک منتظر مناجات و راز و نیاز او به درگاه حضرت حق است. انسان منتظر می‌داند که در عصر غیبت امام زمان علیه السلام، شیطان با تمام اعوان و انصار خود تمام نیروی خود را برای در هم شکستن جبهه حق و نابودی مؤمنان، جمع می‌کند به همین جهت به عبادات و مناجات خود، بهای ویژه‌ای می‌دهد. این توجه در ساحت‌های زیر قابل دسته‌بندی است:

گفتار اول. نماز

از مهمترین عبادات که محافظت آن بر همه منتظران، ضروری است، عنصر نماز است که خیمه دین بوده و در مصاف با شیطان، سلاح برنده‌ای در دست انسان منتظر است؛ منتظر حضرت، این سخن امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را همواره نصب العین خود قرار می‌دهد که:

مَا أَرْغَمَ أَنْفَ الشَّيْطَانِ أَفْضَلَ مِنَ الصَّلَاةِ فَصَلَّيْهَا وَ أَرْغَمَ أَنْفَ

الشَّيْطَانِ؛^۱ هیچ چیز بینی شیطان را به مانند نماز به خاک

نمی‌مالد پس نماز بخوان و بینی شیطان را به خاک بمال.

و بر همین اساس، همواره بر نماز خویش محافظت می‌ورزد و

تلاش می‌کند آن را در اول وقت به جا آورد؛ او نیک می‌داند که

خود امام زمان عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى نیز نمازهایشان را در اول وقت می‌خوانند

و کسانی را که آن را به تأخیر می‌اندازند مورد نکوهش قرار داده و

می‌فرمایند: «مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْعِشَاءَ إِلَى أَنْ تَشْتَبِكَ النُّجُومُ

مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ أَخَّرَ الْغَدَاةَ إِلَى أَنْ تَنْقُضِيَ النُّجُومُ»^۲ ملعون است

ملعون است کسی که نماز عشا(مغرب) را چندان بتأخیر بیاندازد

که ستارگان آسمان همچون تیر بگذرند، ملعون است ملعون

است کسی که نماز صبح را چندان بتأخیر بیاندازد که ستارگان

آسمان ناپدید شود».

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۵۲۰.

۲. الغيبة طوسی، ص ۲۷.

گفتار دوم. قرآن

او این ارتباط معنوی را منحصر به نماز نمی‌کند، بلکه اهل تلاوت و تدبر در قرآن کریم نیز هست؛ زیرا در بحبوحه تاریکی‌های آخرالزمان این سفارش رسول اعظم صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ به آنها رسیده است که:

إِذَا التَّبَسَّتْ عَلَيْكُمُ الْأُمُورُ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ؛^۱
هر گاه آشوبها چون شب تاریک را فرا گرفت بقرآن رو آورید (و بدان چنگ زنید).

در همین زمینه برخی از سوره‌های قرآن مورد عنایت بیشتری است که برخی از آنها عبارتند از:

۱. خواندن سوره اسراء در شب جمعه که امام صادق عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:
کسی که سوره بنی اسرائیل (اسراء) را در شب جمعه بخواند
نمی‌میرد تا اینکه قائم آل محمد عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى وَجْهَهُ الْمُرِيد را درک کرده و از یاوران
وی باشد.^۲

۱. الکافی، ج ۲، ص ۵۹۹.

۲. ثواب الأعمال و عقاب الأعمال، ص ۱۰۷.

۲. خواندن سوره‌های مسبحات (حدید، حشر، صف، جمعه، تغابن که ابتدای آنها با تسبیح خداوند شروع می‌شود) که امام باقر علیه السلام درباره آن فرمود:

مَنْ قَرَأَ الْمُسَبِّحَاتِ كُلَّهَا قَبْلَ أَنْ يَنَامَ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَذَرِكَ الْقَائِمَ وَإِنْ مَاتَ كَانَ فِي جِوَارِ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ؛^۱ هر کس سوره‌های مسبحات را پیش از آنکه بخوابد بخواند، نمی‌میرد تا حضرت قائم علیه السلام را درك کند و اگر بمیرد در جوار نبی اکرم محمد صلی الله علیه و آله و سلم خواهد بود.

گفتار سوم. دعا

یک منتظر امام زمان علیه السلام اهل مناجات و دعا نیز هست، زیرا زمانه سخت عصر غیبت را به خوبی از پیشگویی‌های ائمه علیهم السلام شناخته است؛ اما فقط به خویش فکر نمی‌کند، بلکه همواره به یاد و دعاگوی امام غایب و غریب خود نیز هست و برای فرج او فراوان دعا می‌کند؛ چرا که حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف فرمود:

۱. الکافی، ج ۲، ص ۶۲۰.

«وَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ فَإِنَّ ذَلِكَ فَرَجُكُمْ؛» برای
تعجیل در فرج فراوان دعا کنید که گشایش شما نیز در آن
است.^۱

از ناحیه معصومین (علیهم السلام) دعا‌های بسیاری به ما رسیده که
سفارش شده است در عصر غیبت امام زمان (علیه السلام) خوانده شود.
در این جا به برخی از آن ها اشاره می شود:

۱. **دعای غریق:** عبد الله بن سنان از امام صادق (علیه السلام) روایت
می کند که فرمود: به زودی شبهه ای به شما می رسد و در آن
بی نشانه هویدا و امام هدایت بمانید و کسی از آن شبهه نجات
نمی یابد مگر آنکه دعای غریق را بخواند، گفتم: دعای غریق
چگونه است؟ فرمود: می گویی: «يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ يَا رَحِيمُ يَا مُقَلِّبَ
الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ» و من هم گفتم: «يَا اللَّهُ يَا رَحْمَانُ يَا
رَحِيمُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ وَ الْأَبْصَارِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»، امام
فرمود: خدای تعالی مقلب القلوب و الأبصار است و لیکن
همچنان که من گفتم بگو: «يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى
دِينِكَ».^۲

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۸۵.

۲. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۵۲.

۲. دعای معرفت: هارون بن موسی تلعبیری از ابن همام

نقل می‌کند که جناب ابی عمرو عمری - از وکلای حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف - برای او این دعا را نوشته و این دعا را که در عصر غیبت امام قائم عجل الله تعالی فرجه الشریف است به او امر نمود که بخواند؛ فرازهای ابتدایی این دعا که گاهی فقط به جملات اولیه آن بسنده می‌شود چنین است: «اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي نَفْسَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعْرِفْنِي نَفْسَكَ لَمْ أَعْرِفْ رَسُولَكَ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي رَسُولَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعْرِفْنِي رَسُولَكَ لَمْ أَعْرِفْ حُجَّتَكَ اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعْرِفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي. اللَّهُمَّ لَا تُمِثْنِي مِثْنَةَ جَاهِلِيَّةٍ وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي. اللَّهُمَّ فَكَمَا هَدَيْتَنِي لَوْلَايَةِ مَنْ فَرَضْتَ عَلَى طَاعَتِهِ مِنْ وَلَايَةِ وَلاَةِ أَمْرِكَ بَعْدَ رَسُولِكَ صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ...»^۱

۳. دعا برای فرج امام عصر: به قدری این مطلب مهم

است که امام حسن عسکری علیه السلام فرمود:

وَاللَّهِ لَيُغَيِّبَنَّ غَيْبَةً لَا يَنْجُوا فِيهَا مِنَ الْهَلَكَةِ إِلَّا مَنْ تَبَتَّهَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَوَقَّعَهُ فِيهَا لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ فَرَجِهِ؛ به خدا قسم او (حضرت مهدی علیه السلام) غیبتی خواهد داشت که کسی

۱. مصباح المتهجد و سلاح المتعبد، ج ۱، ص ۴۱۱.

از هلاکت نجات پیدا نخواهد کرد مگر آنکه خدای عزوجل او را بر باور به امامتش ثابت بگرداند و توفیق دعا برای تجلیل فرجش را عنایت فرماید.^۱

همچنین امام صادق علیه السلام فرمود: هر کس بعد از نماز صبح و ظهر بگوید: **اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ فَرَجَهُمْ**؛ نمی‌میرد مگر آنکه قائم آل محمد را درک می‌کند.^۲

۴. دعا برای صاحب الامر که امام رضا علیه السلام همواره به خواندن آن امر فرمودند:

«اللَّهُمَّ اذْفَعْ عَنِّي وَلِيَّكَ وَ خَلِيفَتِكَ وَ حُجَّتِكَ عَلَى خَلْقِكَ وَ لِسَانِكَ الْمُعْبِرِ عَنكَ النَّاطِقِ بِحُكْمِكَ وَ عَيْنِكَ النَّاطِرَةِ بِإِذْنِكَ...»^۳

۵. دعای ندبه که در اعیاد چهارگانه خوانده می‌شود:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ نَبِيِّهِ وَ آلِهِ، وَ سَلَّمَ تَسْلِيمًا. اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا جَزَى بِهِ قَضَاؤَكَ فِي أَوْلِيَائِكَ...»^۴

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۳۸۴.

۲. مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ج ۱، ص ۳۶۸.

۳. جمال الأسبوع بکمال العمل المشروع، ص ۵۰۷.

۴. المزار الكبير ابن مشهدي، ص ۵۷۴.

۶. **دعای عهد** از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام که فرمود: هر کس چهل بامداد این عهد را بخواند از یاوران قائم خواهد بود و اگر پیش از ظهور آن حضرت بمیرد خداوند (هنگام ظهور) او را از قبر بیرون آورد؛ و با هر کلمه این دعا؛ هزار ثواب به او عطا فرماید و هزار گناه از نامه عمل او محو کند: «اللَّهُمَّ رَبَّ النُّورِ الْعَظِيمِ، وَ رَبِّ الْكُرْسِيِّ الرَّفِيعِ، وَ رَبِّ الْبَحْرِ الْمَسْجُورِ، وَ مُنْزِلِ التَّوْرَةِ وَ الْإِنْجِيلِ وَ الزَّبُورِ...»^۱.

گفتار چهارم. توسل و زیارت

وجه بارز دیگری از زندگی منتظران حضرت ولی عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را در ارتباط معنوی و توسل به ایشان و سایر معصومین علیهم السلام می‌توان تشریح نمود، زیرا این بزرگوار همانند سایر ائمه علیهم السلام محل تجلی اسمای حسناى الهی است و به همین جهت ذکر و یاد ایشان ذکر و یاد خدا و عبادت اوست و رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در همین باره فرمود: «ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ عِبَادَةً وَ ذِكْرَ عَلَى عِبَادَةٍ وَ ذِكْرَ الْأَيِّمَةِ مِنْ وَلَدِهِ عِبَادَةً»^۲. بنابراین بر منتظران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف لازم است که به موجب آیه شریفه: «يَا أَيُّهَا

۱. همان، ص ۶۶۳.

۲. الاختصاص، ص ۲۲۴.

الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ؛^۱ ای کسانی که ایمان آوردید تقوای الهی پیشه کنید و به سوی او وسیله تقریبی بجوئید» دست به دامن این اولیای الهی شده و با توسل به ایشان از عصر خطرناک و فتنه خیز غیبت به سلامت عبور کنند. قطعاً بخشی از این توسل در عمل به دستورات ایشان و بخشی دیگر مربوط به زیاراتی است که یا به صورت حضور در مشاهد مشرفه ایشان و یا با خواندن زیارت نامه های ایشان در زندگی یک منتظر تجلی پیدا می کند. برخی از زیاراتی که خوب است هر منتظری با آنها انس داشته باشد از این قرار است:

۱. زیارت آل یاسین

از امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف روایت شده است که ایشان فرمود: «هرگاه اراده نمودید که به وسیله ما به خداوند متعال و اهل بیت توجه پیدا کنید همان طور که خدای متعال فرمود؛ بگوئید: «سَلَامٌ عَلَى آلِ یس السَّلَامُ عَلَیْكَ یا دَاعِیَ اللَّهِ وَرَبَّانِی آیَاتِهِ»^۲.

۱. مائده/۳۵.

۲. الإحتجاج، ج ۲، ص ۴۹۳.

۲. زیارت امین الله

امام باقر علیه السلام درباره این زیارت فرمود: «هیچ یک از شیعیان ما نیست که این زیارت را کنار قبر یکی از ائمه علیهم السلام بخواند الا اینکه این زیارت در نوری قرار می گیرد و به امضای حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم می رسد تا اینکه به حضرت قائم تسلیم می شود پس به اذن الهی صاحب آن را با مژده و تحیت و کرامت و بزرگواری دیدار می کند»^۱.

۳. زیارت جامعه کبیره

از طرف امام هادی علیه السلام به ما رسیده است و یک دوره امام شناسی است که بسیاری از عالمان دینی بر خواندن آن تأکید داشته اند.

۴. زیارت امام حسین علیه السلام

با خواندن زیاراتی نظیر عاشورا و ناحیه مقدسه که آن نیز مورد توجه بسیاری از علمای شیعه بوده و در برخی از مکاشفات ایشان در تشریف به خدمت امام عصر به آن تأکید نموده اند کما اینکه در تشریف آیت الله مرعشی نجفی، امام زمان به ایشان فرمود: «زیارت حضرت سیدالشهدا را فراموش مکن»^۲.

۱. مصباح المتعبد و سلاح المتعبد، ج ۲، ص ۷۳۹.

۲. تشرفات مرعشیه، ص ۳۲.

فصل دوم:

سبک زندگی منتظرانه

در حوزه ارتباطی با خود

پس از تصویر بخشی از روش زندگی منتظرانه در ارتباط با خدا، اکنون جلوه‌های فردی این سبک از زندگی را در مسائل فردی بررسی می‌کنیم. در همین جا این نکته را هم بگوییم که جلوه‌های عبادی شخص را که در فصل قبل بیان شد از زاویه رفتار فرد نیز می‌توان در اینجا لحاظ نمود، اما همان طور که در گذشته بیان کردیم تقسیم‌بندی عرضه شده با توجه به آن دسته از رفتارهایی است که طرف دوم داشته و از همین رو جلوه‌های عبادی رفتار فرد منتظر را در فصل قبل آوردیم و در اینجا نمونه‌هایی از رفتار شخصی فرد را به شرح ذیل عرضه می‌کنیم:

گفتار اول. خودسازی

از مهمترین جلوه‌های رفتار فردی که در هر منتظر امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف می‌توان مشاهده کرد، تلاش وی در اصلاح و تهذیب نفس و کسب صفات پسندیده و زدودن عیب‌هایی است که در روند زمینه‌سازی برای ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف تأثیر بسزایی دارد.

حال سؤال این است که ساز و کار این اصلاح چیست؟ وقتی به نصایح معصومین علیهم السلام مراجعه می‌کنیم راهکار محاسبه نفس را در این سخن نورانی امام صادق علیه السلام می‌یابیم که خطاب به عبدالله بن جندب می‌فرماید:

يَا ابْنَ جَنْدَبٍ، حَقُّ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ يَعْرِفُنَا أَنْ يَعْزِضَ عَمَلَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ عَلَى نَفْسِهِ فَيَكُونُ مُحَاسِبَ نَفْسِهِ، فَإِنْ رَأَى حَسَنَةً اسْتَزَادَ مِنْهَا وَ إِنْ رَأَى سَيِّئَةً اسْتَعْفَرَ مِنْهَا لِئَلَّا يَخْزَى يَوْمَ الْقِيَمَةِ؛ ای پسر جندب، بر هر مسلمانی که ما را می‌شناسد، لازم است که در هر روز و شب، اعمالش را بر خود عرضه بدارد و از نفس خود حساب بکشد؛ اگر کار خوبی در آنها یافت، بر آن بیفزاید و اگر کار زشتی یافت، طلب بخشایش نماید تا در قیامت دچار رسوایی نگردد. و نیز امام کاظم فرمود: «لَيْسَ مِمَّا مَنْ لَمْ يَحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ»^۱.

علت اهمیت دادن به این نکته کاربردی در حدیث امام علی علیه السلام تفسیر خود را می‌یابد که می‌فرماید: «مَنْ حَاسِبَ نَفْسَهُ وَقَفَّ عَلَى غُيُوبِهِ وَ أَحَاطَ بِذُنُوبِهِ وَ اسْتَقَالَ الذُّنُوبَ وَ أَصْلَحَ

الْعُيُوبَ»^۱. بنابراین در این مسیر، بدون محاسبه نفس نمی‌توان به کشف عیوب و رفع آن پرداخته و در نتیجه به زمره یاوران و اهل امام زمان علیه السلام وارد شد و همین اصل قطعی باعث می‌شود که در رفتار منتظران ظهور، نوعی مراقبه و محاسبه در اعمالش مشاهده شود که وی همواره ناظر بودن حضرت صاحب الامر علیه السلام و چشمان بینای خدا را در زندگی خود مد نظر دارد.

گفتار دوم. علم آموزی

بدون تردید، فراگیری علوم و معارف دینی به صورت عام و کسب معرفت به امام عصر علیه السلام یکی از بایسته‌های حتمی در زندگی جهادی منتظران ظهور است. امام حسن عسکری علیه السلام فرمود: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً»^۲. بنابراین یکی از صحنه‌ها و جلوه‌های عبادی و مبارزاتی انسان منتظر، جهاد علمی و معرفتی او در همه عرصه‌های مربوط به زمینه سازی ظهور محسوب می‌شود.^۳

۱. تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۲۳۶.

۲. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۲، ص ۴۰۹.

۳. تحف العقول، ص ۲۸.

علاوه بر آن، زیست مهدی پسندانه در عصر غیبت نیازمند رفتارهای عقلانی است که متأسفانه نبود آن در برخی شیعیان وی باعث رنجش حضرت بقیة الله عَیُّوْهُ السَّیِّدُ شده است به گونه ای که ایشان در توقیعی به محمد بن علی هلال کرخی فرمود: «قَدْ آدَانَا جَهْلَاءُ الشَّيْعَةِ وَ حَمَقَاؤُهُمْ». ^۱ همچنین اگر کسی می خواهد شایستگی یآوری حضرت مهدی عَلَيْهِ السَّلَام را به دست آورد و از بازوان و فرماندهان او در حکومتش باشد باید به علم و دانایی مجهز شود؛ کما اینکه قرآن کریم آنگاه که از حضرت طالوت سخن می گوید در شایستگی او می فرماید: «و زَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَ الْجِسْمِ». ^۲

گفتار سوم. مصرف و تغذیه حلال

یکی دیگر از جلوه های سبک زندگی منتظرانه را باید در کیفیت و کمیت تغذیه جستجو کرد، زیرا از یک سو منتظران حضرت با خطاب قرآنی «فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ» ^۳ روبرو هستند که مؤمنان را به دقت در مصرف مواد غذایی فرا می خواند

۱. الإحتجاج، ج ۲، ص ۴۷۴.

۲. بقره/ ۲۴۷.

۳. عبس/ ۲۴.

و از سویی دیگر بخشی از آمادگی ایشان برای جهاد و یاری حضرت معطوف به سلامتی و تقویت قوای جسمانی است. از جمله مهمترین مطالبی که همگان و به ویژه منتظران حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باید به آن عنایت کنند توجه به حلال بودن غذای مورد مصرف است. بارها خدای متعال در قرآن کریم خوردن غذای حلال را از نشانه‌های صدق در عبودیت خود معرفی کرده و فرموده است: ﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالاً طَيِّباً وَ اشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِنَّ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾^۱ و در جایی دیگر انگار که تغذیه حلال را مقدمه تقوای الهی - به عنوان مهمترین سفارش و راهبرد زندگی دینی و مهدوی در همه دوران‌ها و به خصوص در آخرالزمان - معرفی نموده و می‌فرماید: ﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلالاً طَيِّباً وَ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾.^۲ انبوهی از سخنان اهل بیت علیهم‌السلام نیز بر این امر تأکید دارند و همین امر دقت و توجه منتظران را بر مقوله کسب و کار دو چندان می‌کند و وی نمی‌تواند از هر طریقی به کسب اموال و مصرف آن بپردازد.

۱. نحل/۱۱۴.

۲. مائده/۸۸.

علاوه بر آن باید در احکام اسلامی کیفیت استفاده از غذای به دست آمده نیز مورد توجه قرار گیرد. به عنوان نمونه اگر کسی گوسفندی را از راه حلال به دست آورده است برای استفاده حلال نیز باید آن را به همان صورتی که در شرع گفته شده است ذبح نماید. موارد دیگری همچون آغاز مصرف با بسم الله و نظایر آن وجود دارد که باید به کتاب ها و رساله های مربوط مراجعه کرد.

فصل سوم: سبک زندگی منتظرانه در حوزه اجتماعی

گفتار اول. در خانواده

خانواده مهم‌ترین جایی است که در آن باورها و اعتقادات دینی، ارزش‌های اخلاقی و هنجارهای اجتماعی از نسلی به نسلی منتقل می‌شود رسول گرامی خدا ﷺ در این باره فرمودند:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ يُولَدُ إِلَّا عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ اللَّذَانِ يَهُودَانِهِ وَ يَنْصَرَانِهِ وَ يَمَجَّسَانِهِ؛^۱ هر بچه‌ای، با فطرتی الهی به دنیا می‌آید و این پدر و مادر او هستند که که وی را یهودی، مسیحی یا مجوسی می‌کنند.

آنچه در این بین مهم و محور سبک زندگی منتظرانه در خانواده‌های مهدوی است داشتن آرمان مشترکی به نام ظهور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف و عشق سرشار نسبت به حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف

۱. من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۴۹.

تلاش برای آماده نمودن زمینه‌های ظهور ایشان است. با این نکته جلوه‌های مختلف سبک زندگی منتظرانه در خانواده به قرار ذیل است:

۱. محوریت باورهای توحیدی و مهدوی

یکی از مبانی سبک زندگی مهدوی در حوزه خانواده آن است که از ابتدای تشکیل خانواده باید ارزشهای دینی و در رأس آن توحید و خدامحوری مد نظر دختر و پسر جوان عاشق امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد؛ چرا که وقتی حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف قیام می‌فرماید همین ارزش‌ها را محور برنامه جهانی خود قرار می‌دهد و به فرموده امام صادق علیه السلام:

إِذَا قَامَ الْقَائِمُ لَا يَنْقَى أَرْضٌ إِلَّا نُودِيَ فِيهَا شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ؛^۱ هنگامی که حضرت قائم قیام نماید هیچ جایی نیست مگر آنکه در آن ندای لا اله الا الله و محمد رسول الله سر داده می‌شود.

پس از تشکیل خانواده نیز قطعاً تنها با التزام به چنین پشتوانه عقیدتی و معنوی است که یک خانواده می‌تواند زمینه ساز ظهور حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف باشد، زیرا این خانواده از

۱. تفسیر عیاشی، ج ۱، ص ۱۸۳.

مصادیق آیه «فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيَذْكُرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ»^۱ خواهد بود که قطعاً افرادی که در چنین مکان نورانی به ذکر و یاد خدا پرورش یابند از قابلیت بالایی برای یاری موعود اسلام برخوردار خواهند بود و در انتخاب مظاهر سبک زندگی همواره رضایت خدا و ولی خدا را بر خواسته خویش مقدم و از احکام الهی پیروی می کنند.

۲. محوریت عقل و اندیشه

از منظر دینی، مهمترین باورها و اصول اعتقادی را باید با عقل و نه تقلید، کشف و قبول کرد. با همین منطق است که وقتی حضرت ولی عصر عَلَيْهِ السَّلَام وَرَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى برای اقامه دین در جهان قیام می کند سطح عقلانیت در میان بشریت بالا می برد به گونه ای که امام باقر عَلَيْهِ السَّلَام فرمود:

إِذَا قَامَ قَائِمُنَا وَضَعَ اللَّهُ يَدَهُ عَلَى رُءُوسِ الْعِبَادِ فَجَمَعَ بَيْنَ عُقُولِهِمْ وَكَمَلَتْ بِهِ أَخْلَامُهُمْ؛^۲ وقتی قائم ما قیام نماید خداوند دست رحمتش را بر سر انسانها گذاشته و عقلهایشان را جمع (و) متانت (و) خردشان را کامل می کند.

۱. نور/۳۶.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۲۵.

درباره انتظار و فضیلت زندگی بر محور آن، از جانب معصومین علیهم السلام احادیث مختلفی به ما رسیده است و خود این بزرگواران نیز یکی از معیارهای انتظار حقیقی را اندیشه و تفکر مطرح نموده و امام سجاد علیه السلام فرمود:

مردم زمان غیبت او که معتقد بامامت او هستند و منتظر ظهورش میباشند از مردم هر زمانی برترند زیرا خدای تبارک و تعالی عقل و فهم و معرفتی به آن ها عطا کرده است که غیبت نزد آن ها چون مشاهده است^۱

پر واضح است که این عنصر در خانواده منتظر امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که قصد فراهم کردن زمینه‌های ظهور را دارد، جایگاهی بس مهم خواهد داشت و تربیت و پرورش فرزندان مهدوی در این خانواده تا حد زیادی به رعایت خردورزی در والدین مربوط می‌شود.

۳. محوریت قسط و عدالت

بارزترین شعار حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف شعار عدالت در سطح جهان خواهد بود که: «الْمَهْدِي الَّذِي يَمْلَأُ الْأَرْضَ عَدْلًا وَ قِسْطًا كَمَا

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ج ۱، ص ۳۲۰.

مُيَلِّثَ جَوْرًا وَ ظُلْمًا»^۱. بنابراین انتظار دولت او انتظار عدالت است و طبعاً خانواده مهدوی با الگوگیری از چشم انداز ظهور در بُعد خانواده، جلوه‌های عدالت را در زندگی خود به نمایش می‌گذارد که امام صادق علیه السلام در این باره فرمود: «إِنَّ قَائِمَنَا إِذَا قَامَ... لَيَدْخُلَنَّ عَلَيْهِمْ عَدْلُهُ جَوْفَ بُيُوتِهِمْ»^۲، بدین صورت نه تنها زن و شوهر در بین خود عدالت را رعایت می‌کنند، بلکه در میان فرزندان خود نیز همواره تلاش می‌کنند تا این اصل کلیدی را نهادینه کنند، زیرا این هشدار پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم را جدی گرفته اند که: «اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ»^۳.

۴. محوریت عشق و محبت

خانواده امام زمانی خانواده‌ای سرشار از محبت به معصومین علیهم السلام و به خصوص حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف است و اساساً نقطه محوری و کانون جذب و اتصال این خانواده عشق به حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف است. همین عشق به امام از ارکان اساسی ولایت مداری است که اهل بیت علیهم السلام فرمودند:

۱. الکافی، ج ۱، ص ۳۳۸.

۲. الغیبة نعمانی، ص ۲۹۷.

۳. الحیة، ترجمه احمد آرام، ج ۶، ص ۶۱۳.

ادبُوا أولادکم علی ثلاث خصال: حبّ نبیکم، و حبّ أهل بیته، و قراءة القرآن؛^۱ اولاد خود را بر سه خصلت تربیت کنید: دوستی پیامبرتان، دوستی اهل بیتش، و قرائت قرآن.

چنین محبتی خود معیار روابط در خانواده نیز هست و باعث می‌شود که از ابراز محبت‌هایی که باعث لغزش در مسیر عبودیت و بندگی خداوند متعال نیز می‌شود جلوگیری کند.^۲

۵. مسئولیت محوری و رعایت حقوق همسر و فرزند

از جمله نموده‌های سبک زندگی یک خانواده مهدوی تعهد و احساس مسئولیتی است که هر یک از اعضا نسبت به سایر افراد خانواده دارد. دلیل چنین عنصری را باید در فرهنگ قرآن و مهدویت جستجو کرد. قرآن با فرمان: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ...»^۳ وظایف خانوداگی ما را مشخص می‌کند. سلیمان بن خالد به امام صادق (علیه السلام) عرض کرد: «من خانواده‌ای دارم که حرفم را گوش می‌دهند؛ آیا آنها را به این امر (ولایت ائمه (علیهم السلام)) دعوت کنم؟ ایشان فرمود: بله؛ خداوند عزوجل

۱. کنز العمال، ج ۱۶، ص ۴۵۶، (به نقل از عشق برتر «راههای ایجاد محبت اهل بیت (علیهم السلام)

در کودکان و نوجوانان»؛ جواد محدثی).

۲. توبه / ۲۴.

۳. تحریم / ۶.

می‌فرماید: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَ الْحِجَارَةُ؛** هان ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خود و اهل خود را از آتشی که آتش‌گیرانه‌اش مردم و سنگ است حفظ کنید.^۱

گفتار دوم. جامعه

توجه به روابط اجتماعی همواره در اسلام مهم و مد نظر بوده است. به فرموده امام صادق علیه السلام:

إِنَّهُ لَا بُدَّ لَكُمْ مِنَ النَّاسِ إِنَّ أَحَدًا لَا يَسْتَعْنِي عَنِ النَّاسِ حَيَاتُهُ وَ النَّاسُ لَا بُدَّ لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ؛^۲ شما ناچارید که با مردم ارتباط داشته باشید؛ زیرا هر کسی در طول حیات خود به مردم نیازمند است و مردم به یکدیگر وابسته هستند.

در جریان غیبت و ظهور امام زمان علیه السلام نیز جایگاه و موقعیت جامعه قابل توجه است، زیرا هم در بررسی علل غیبت امام عصر علیه السلام، فقدان رشد جامعه در پذیرش ولایت امام معصوم و تنها ماندن و خوف قتل وی از جمله دلایل غیبت شمرده شده است و هم در مسیر زمینه سازی برای ظهور حضرت ولی عصر علیه السلام و بهره

۱. تحریم/۶.

۲. الکافی، ج ۲، ص ۶۳۵.

بشریت از برکات وی با خطاب قرآنی «وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ»^۱ مواجه می‌شویم.

۱. دعوت و ایجاد رغبت به سوی امام زمان علیه السلام

از بارزترین ویژگی‌های سبک زندگی منتظرانه در جامعه را می‌توان دعوت مردم به سمت امام زمان علیه السلام و توجه به او برشمرد تا بدین وسیله شوق عمومی را به حضرت مهدی علیه السلام برانگیخت که این، خود بخشی از زمینه‌سازی برای ظهور ایشان به عنوان یکی از امتیازات این نوع از سبک زندگی است. این جلب توجه عمومی از راه‌های مختلفی می‌تواند صورت گیرد؛ به عنوان نمونه می‌توان در زمان‌های منسوب به حضرت مهدی علیه السلام مانند روز جمعه، نیمه شعبان و نهم ربیع الاول، برنامه‌های ویژه برای عموم همانند برگزاری مجالس امام‌زمانی در قالب‌های مختلف و نشاط‌آفرین و جذاب را تدارک دید. امام هادی علیه السلام در بیان خصوصیت ممتاز عالمان دینی در عصر غیبت، همین معیار؛ یعنی دعوت به سوی امام عصر عجل الله تعالی فرجه الشریف را ذکر نموده و می‌فرماید:

اگر بعد از غیبت امام قائم عالمانی نبودند که دعوت کننده به سوی او بوده و مردم را به سوی او راهنمایی می‌کردند، همه مردم از دین خدا دست کشیده و مرتد می‌شدند.^۱

بدیهی است که این امر مخصوص عالمان دینی نیست، بلکه هر کسی به میزان توانایی خود می‌تواند در ایجاد رغبت به سوی حضرت ولی عصر عَلَيْهِ السَّلَام وَجْهَ الشَّرِيف سهمی داشته باشد حتی به اندازه گذاشتن یک سخنرانی یا سرود مهدوی در اتومبیل و تاکسی.

۲. ترغیب دیگران به اصلاح جامعه

ویژگی دیگری که در سبک زندگی منتظرانه قابل مشاهده است تشویق دیگران به واکنش در قبال ناهنجاری‌های جامعه و اصلاح آن به منظور فراهم کردن زمینه‌های اجتماعی ظهور است. بدیهی است که «مهدی یاوران نه تنها خود، روحیه اصلاح‌گری دارند، بلکه دیگران را نیز به این امر دعوت می‌کنند تا همگی زمینه را برای ظهور حضرتش فراهم کنند».^۲ این

۱. التفسیر المنسوب إلى الإمام الحسن العسكري عليه السلام، ص ۳۴۵.

۲. مجموعه مقالات دهمین دکترین مهدویت، ج ۳، ص ۳۳۰، مقاله «سبک اخلاق اجتماعی مهدی یاوران».

خصوصیت در سبک زندگی یک منتظر خود را با چهره امر به معروف و نهی از منکر نشان می‌دهد که از جمله اوصاف یاران امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف نیز شمرده شده است. اگر فردی بتواند با منش خود، امر به معروف و نهی از منکر را در جامعه خود، تبدیل به فرهنگ و سبک زندگی نماید آن وقت است که چنین جامعه‌ای مورد خطاب تحسین آمیز قرآن قرار خواهد گرفت که: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾^۱ و قطعاً گام بلندی را در راستای تشکیل حکومت جهانی به رهبری حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف خواهد برداشت.

۳. خوش خلقی، خیرخواهی و دلسوزی

امام رضا علیه السلام در سخنی می‌فرماید:

هر که آن‌ها [امامان] را به نام خود و پدرانشان نشناسد، و ولایت (و رهبری) آنها را نپذیرد و بمیرد به روش جاهلیت مرده، و از (برنامه‌های) دین آنها: ... حسن مجالست، و خوش همسایگی، احسان، بی‌آزاری، گشاده‌روئی، خیرخواهی، ترحم به حال مؤمنان است.^۲

۱. آل عمران/ ۱۱۰.

۲. تحف العقول، ص ۴۱۶.

همچنین در کتاب های حدیثی آمده است که یکی از اصحاب امام باقر علیه السلام می گوید: « با جماعتی خدمت امام باقر علیه السلام رسیدیم و عرض کردیم: یا ابن رسول الله ما عازم عراق هستیم، بما سفارشی فرما. امام علیه السلام فرمود:

باید توانای شما به ناتوانان کمک کند و ثروتمندان به فقیرتان احسان نماید و راز ما را فاش نکنید... و بدانید برای کسی که انتظار این امر (ظهور امام قائم) را دارد، مانند اجر روزه دار شب زنده دار است ^۱.

بدین گونه منتظر حضرت ولی عصر علیه السلام راحتی دوستداران امام زمان علیه السلام را بر راحتی خود مقدم می دارد.

۴. استقامت و صبر اجتماعی

از جمله ویژگی مهم برای کسانی که به سبک زندگی منتظرانه مزین شده اند صبر و استقامت در امور است؛ اما این استقامت فقط در جنبه فردی خلاصه نمی شود، بلکه بعد دیگری از آن تحت عنوان صبر اجتماعی و گروهی وجود دارد. شاید یکی از بهترین آیات مهدوی که بیانگر این نوع صبر است آیه: «اصْبِرُوا وَ

۱. الکافی، ج ۲، ص ۲۲۲.

صَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ^۱ که امام باقر درباره آن فرمود: «اصْبِرُوا عَلَى آدَاءِ الْفَرَائِضِ وَ صَابِرُوا عَذُوبَتَكُمْ وَ رَابِطُوا إِمَامَكُمْ الْمُنتَظَر»^۲ در انجام واجبات صبر کرده و همدیگر را در مقابل دشمنان به صبر بدارید و پیوند و مراقب با امام منتظر خود باشید».

علامه طباطبایی رحمته الله در تفسیر این آیه نکاتی را تذکر داده و بیان نمودند:

منظور از آن (اصبروا) صبر تك تك افراد است، چون دنبالش همین صبر را به صیغه مفاعله - صابروا آورده که در مواردی استعمال می‌شود که ماده فعل بین دو طرف تحقق می‌یابد. و مصابره عبارت است از اینکه جمعیتی به اتفاق یکدیگر اذیت‌ها را تحمل کنند و هر يك صبر خود را به صبر دیگری تکیه دهد و در نتیجه برکاتی که در صفت صبر هست دست به دست هم دهد و تاثیر صبر بیشتر گردد و این معنا امری است که هم در فرد (اگر نسبت به حال شخصی او در نظر گرفته شود) محسوس است و هم در اجتماع (اگر نسبت به حال اجتماع و تعاون او در نظر

۱. آل عمران/ ۲۰۰.

۲. الغیبة نعمانی، ص ۱۹۹.

گرفته شود) چون باعث می‌شود که تك تك افراد نیروی یکدیگر را به هم وصل کنند و همه نیروها یکی شود...؛ (وَ رَابِطُوا) رابطه از نظر معنا اعم از مصابره است، چون مصابره عبارت بود از وصل کردن نیروی مقاومت افراد جامعه در برابر شدائد و رابطه عبارت است از همین وصل کردن نیروها، اما نه تنها نیروی مقاومت در برابر شدائد، بلکه همه نیروها و کارها، در جمیع شؤون زندگی دینی، چه در حال شدت و چه در حال رخا و خوشی.^۱

گفتار سوم. در روابط با حاکم و حکومت اسلامی

آخرین ویژگی که در سبک زندگی منتظرانه در حوزه اجتماعی هر چند به صورت مختصر قابل طرح است نوع تعامل و ارتباط انسان منتظر با حاکم اسلامی است.

مطلب مهمی که طرح آن در اینجا ضروری است آن است که حاکم اسلامی در روایات اهل بیت علیهم‌السلام کسی است که نه تنها لازم است از دین آگاهی داشته باشد، بلکه باید اسلام شناس و دارای قدرت اجتهاد در مورد موضوعات مختلف باشد. این چنین کسی جانشین و نایب امام بوده و همه وظایفی که ما در قبال امام

۱. ترجمه المیزان، ج ۴، ص ۱۴۳-۱۴۴.

داریم در قبال نائب او نیز داریم. در این زمینه احادیث زیادی از ائمه معصومین علیهم السلام به ما رسیده است؛ از جمله آنکه امام صادق علیه السلام در ضمن سخنی فرمود:

«هر کس از شما که سخن ما را روایت کند و در حلال و حرام ما دقت کرده و دستورات ما را بشناسد باید او را به عنوان حکم بپذیرند زیرا من او را حاکم شما قرار دادم؛ اگر طبق دستور ما حکم داد و یکی از آنها از او نپذیرفت همانا حکم خدا را سبک شمرده و ما را رد کرده است و آنکه ما را رد کند خدا را رد کرده و این در مرز شرك بخدا است^۱.

همچنین از خود حضرت ولی عصر علیه السلام نیز نقل شده است که ایشان فرمود:

«أَمَّا الْحَوَادِثُ الْوَاقِعَةُ فَارْجِعُوا فِيهَا إِلَى رِوَاةِ حَدِيثِنَا فَإِنَّهُمْ خُجِّتِي عَلَيْكُمْ وَأَنَا حُجَّةُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ^۲؛ در پیش آمده‌ای روزگار به راویان سخن ما (عالمان دین) مراجعه کنید که همانا ایشان حجت من بر شما و من حجت خدا بر آنها هستم».

۱. الکافی، ج ۷، ص ۴۱۲.

۲. وسائل الشیعة، ج ۲۷، ص ۱۳۱.

حال که جایگاه حاکم و ولی فقیه در اسلام مشخص شد به ذکر ویژگی های سبک زندگی منتظرانه یک انسان دوستدار امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در حیطه رفتار اجتماعی با حاکم دینی می پردازیم.

۱. خیرخواهی با حاکم و حکومت اسلامی

از جلوه های مهم سبک زندگی منتظرانه در ارتباط با حاکم اسلامی را بر طبق بعضی از احادیث در نصیحت او می توان دانست. در اینکه معنای نصیحت چیست در برخی روایات گاهی نصیحت در مقابل عداوت و دشمنی^۱ و گاهی در برابر غش و ناخالصی^۲ به کار رفته است و شاید بتوان قدر جامع آن را در واژه خیرخواهی معنا نمود؛ کما اینکه برخی از کارشناسان اهل لغت نیز همین ترجمه را برگزیده اند.^۳

متعلق نصیحت در روایات به موضوعات مختلفی تعلق گرفته است که یکی از آنها امام و رهبر جامعه است؛ امام صادق علیه السلام فرمود:

۱. فلاح السائل ونجاح المسائل، ص ۷۸.

۲. الکافی، ج ۱، ص ۱۴۵.

۳. تاج العروس، ج ۴، ص ۲۳۰.

پیامبر خدا ﷺ فرمود: «... ثَلَاثٌ لَا يَغُلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْبُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَ النَّصِيحَةُ لِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ وَ الزُّوْمُ لِحِمَاةِهِمْ»؛^۱ ... سه خصلت است که دل هیچ فرد مسلمانی با آن خیانت نرزد: خالص نمودن عمل برای خدا و خیرخواهی برای پیشوایان مسلمین و همراهی با جماعت مسلمین».

این سخن نورانی به روشنی گویای آن است که هر انسان مؤمنی باید نسبت به امام و رهبر مسلمانان خیرخواه باشد؛ بدیهی است که مصداق اصلی امام، همانا ائمه معصومین عَلَيْهِمُ السَّلَامُ و در زمان ما حضرت حجت بن الحسن عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى است؛ اما با توجه به زمانه غیبت و نصب عالمان دین به عنوان جانشین از سوی ایشان، این بزرگواران نیز به تبع مصداق اتم، متعلق نصیحت‌خواهی انسان منتظر خواهند بود. این خیرخواهی می‌تواند گونه‌های مختلفی داشته باشد که باید در جای خود به طور مفصل بحث شود، اما در هر صورت باید این گونه‌ها را شناسایی و در سبک زندگی منتظرانه نسبت به آنها پایبند بود.

۱. الکافی، ج ۱، ص ۴۰۳.

۲. حمایت و اطاعت از حاکم و حکومت اسلامی

دومین جلوه بارز سبک زندگی منتظرانه در حوزه اجتماعی را حمایت و تبعیت وی از فقیه و حاکم اسلامی می‌توان مشاهده کرد، زیرا بر مبنای آنچه که جایگاه ولی فقیه گفته و اینکه امامان معصوم وی را به عنوان نائب عام خود معرفی کردند نصرت و اطاعت او همچون یاری و اطاعت امام معصوم شمرده می‌شود و همان وظایفی که مردم کوفه در برابر جناب مسلم بن عقیل به عنوان سفیر و جانشین وی در کوفه داشتند و متأسفانه عمل نکردند بر عهده ما هست. اگر ما حاکم دینی و ولی فقیه را نائب امام می‌دانیم باید در صحنه رفتار اجتماعی خود، این سخن امیرالمؤمنین (علیه السلام) را همواره نصب العین خود داشته باشیم که فرمود:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لِي عَلَيْكُمْ حَقًّا وَلَكُمْ عَلَى حَقِّي فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَيَّ
فَالنَّصِيحَةُ لَكُمْ وَتَوْفِيرُ فَيْئِكُمْ عَلَيْكُمْ وَتَعْلِيمُكُمْ كَيْلًا تَجْهَلُوا وَ
تَأْدِيبُكُمْ كَيْمًا تَعْلَمُوا وَأَمَّا حَقِّي عَلَيْكُمْ فَالْوَفَاءُ بِالْبَيْعَةِ وَالنَّصِيحَةُ
فِي الْمَشْهَدِ وَ الْمَغِيبِ وَ الْإِجَابَةُ حِينَ أَدْعُوكُمْ وَ الطَّاعَةُ حِينَ
أَمْرُكُمْ؛^۱ ای مردم! همانا من بر شما حقی دارم و شما نیز بر من

۱. نهج البلاغة، صبحی صالح، ص ۷۹، خطبه ۳۴.

حقى. اما حقى كه شما بر من داريد آن است كه خيرخواه شما باشم و سهم شما از بيت المال را عادلانه بدهم و يادتان دهم تا چهل نوزيد و تربيتتان كنم تا فراگيريد؛ اما حق من بر شما وفا بر بيعت با من و خيرخواهى با من در حضور و غيبت و قبول دعوتى و اطاعت از فرمانم است.

بر اين اساس منتظران حكومت جهانى مهذوى در حكومت منطقه‌اى اسلامى تنها به منافع خود نمى‌انديشند، بلكه در سبك زندگى منتظرانه خويش با منش اجتماعى و حمايت و تبعيت خود از نائب امام عصر عليه السلام صداقت خود را در ادعاى شوق ظهور، به خدا و رسول صلى الله عليه وآله وسلم و امام زمان عجل الله تعال فرجه الشريف ثابت مى‌كنند.

منابع

- قرآن کریم
- نهج البلاغه، امام امیرالمؤمنین علیه السلام، علی بن ابی طالب علیه السلام، گردآوری رضی، محمد بن حسین، قم، انتشارات دارالهجرة، بی تا.
- صحیفه سجادیه، امام سجاد علی بن الحسین علیه السلام، قم، دفتر نشر الیهادی، ۱۳۷۶ ش.
- ابن ابی الحدید معتزلی، عبد الحمید، شرح نهج البلاغه، قم، کتابخانه آیت الله مرعشی، ۱۴۰۴ ق.
- ابن بابویه (صدوق)، محمد بن علی بن حسین، ثواب الاعمال، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۳۶۴ ش.
- _____، الخصال، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۰۳ ق.
- _____، کمال الدین و تمام النعمه، قم، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۹۷ ق.
- _____، من لایحضره الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۱۳ ق.
- ابن شعبه بحرانی، حسن، تحف العقول، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۴۰۴ ق.
- ابن طاووس، علی بن موسی، فلاح السائل و نجاح المسائل، قم، بوستان کتاب، ۱۴۰۶ ق.
- _____، جمال الأسبوع، قم، انتشارات رضی، بی تا.
- _____، مهج الدعوات، قم، انتشارات دار الذخائر، ۱۴۱۱ ق.
- ابن قولویه، جعفر بن محمد، ترجمه محمد جواد ذهنی تهرانی، کامل الزیارات، تهران، پیام حق، ۱۳۷۷ ش.

- ابن مشهدي، محمد بن جعفر، المزار الكبير، قم، دفتر انتشارات اسلامي، ۱۴۱۹ق.
- احسايي، ابن ابی جمهور، عوالي الآلي، قم، انتشارات سيد الشهداء، ۱۴۰۵ق.
- امام ابو محمد حسن بن علي عسكري، تفسير منسوب به الامام العسكري، قم، مدرسه امام مهدي، ۱۴۰۹ق.
- آمدی، عبدالواحد تميمي، غرر الحکم و درر الکلم، قم، انتشارات دفتر تبليغات اسلامي، ۱۳۶۶ش.
- بحراني، حسن بن شعبه، تحف العقول، قم، انتشارات جامعه مدرسين، ۱۴۰۴ق.
- بحراني، سيد هاشم، البرهان في تفسير القرآن، تهران، بنياد بعثت، ۱۴۱۶ق.
- برزگر، ابراهيم، روان شناسي سياسي، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۸۸ش.
- برقي، احمد بن محمد بن خالد، المحاسن، قم، دار الكتب الاسلاميه، ۱۳۷۱ش.
- پاينده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران، دنياي دانش، ۱۳۸۲ش.
- تاج الدين شعيري، محمد بن محمد بن حيدر، جامع الاخبار، قم، انتشارات رضی، ۱۳۶۳ش.
- ترمزي، محمد بن عيسى، الجامع الصحيح (صحيح ترمزي) بيروت، دار احياء التراث، بی تا.
- جوادى آملی، عبدالله، مفاتيح الحيات، قم، انتشارات اسراء، ۱۳۹۲ش.

- حداد عادل، غلامعلی، فرهنگ برهنگی و برهنگی فرهنگی، تهران، انتشارات سروش، بی تا.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۰۹ق.
- حکیمی، محمدرضا و محمد و علی، الحیاة، ترجمه احمد آرام، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ش.
- حیدری کاشانی، محمدباقر، نسل طوفان، قم، زلال کوثر، ۱۳۸۵ش.
- خزاز قمی، علی بن محمد، کفایة الأثر، قم، انتشارات بیدار، ۱۴۰۱ق.
- دریس، مسعود، سلسله آموزشهای سبک زندگی مهدوی، ج(۱) پدر مهدوی)، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف، شعبه آبادان، بی تا.
- دیلمی، حسن بن ابی الحسن، إرشاد القلوب، بی جا، انتشارات شریف رضی، ۱۴۱۲ق.
- راوندی، فضل الله بن علی، النوادر، قم، دار الکتاب، بی تا.
- راوندی، سعید بن هبة الله قطب الدین، الخرائج و الجرائح، قم، مؤسسة الإمام المهدی، ۱۴۰۹ق.
- رضایی آدریانی، محمد، انسان شناسی و مهدویت، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف، ۱۳۹۳ش.
- زبیدی، محمد مرتضی، تاج العروس، بیروت، دارالفکر، ۱۴۱۴ق.
- شرتونی، سعید، اقرب الموارد، قم، انتشارات اسوه، ۱۳۹۲ش.
- شریفی، احمد حسین، سبک زندگی اسلامی ایرانی، تهران، مرکز پژوهشهای علوم اسلامی صدا، ۱۳۹۲ش.

- _____، همیشه بهار(اخلاق و سبک زندگی اسلامی)، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱ش.
- شولتس، دوآن، روانشناسی کمال، ترجمه گیتی خوشدل، تهران، نشر پیکان، ۱۳۸۸ش.
- شیخ مفید، محمد بن محمد بن نعمان، الاختصاص، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.
- _____، الإرشاد، قم، کنگره شیخ مفید، ۱۴۱۳ق.
- صافی گلپایگانی، لطف الله، انتظار عامل مقاومت، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، ۱۳۹۱ش.
- صبوری، حسین، تشرفات مرعشیه، قم، انتشارات صبوری، ۱۳۸۱ش.
- طباطبائی، سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن ترجمه سید محمد باقر موسوی همدانی، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۳۷۴ش.
- _____، روابط اجتماعی در اسلام، قم، انتشارات جامعه مدرسین، ۱۳۸۶ش.
- طبرسی، فضل بن حسن، الآداب الدینیة للخزانة المعینیة، ترجمه احمد عابدی، قم، انتشارات زائر، بی تا.
- طبرسی، احمد بن علی، الاحتجاج، مشهد، نشر مرتضی، ۱۴۰۳ق.
- طبرسی، رضی الدین حسن بن فضل، مکارم الأخلاق، قم، انتشارات شریف رضی، ۱۴۱۲ق.
- طبری آملی صغیر، محمد بن جریر بن رستم، دلائل الإمامة، قم، مؤسسة البعثة، ۱۴۱۳ق.
- طوسی، محمد بن حسن، الغیبة، قم، مؤسسه معارف اسلامی، ۱۴۱۱ق.

- —، مصباح‌المتجهّد، بیروت، مؤسسه فقه شیعه، ۱۴۱۱ق.
- عیاشی، محمد بن مسعود، کتاب التفسیر، تهران، المطبعة العلمية، ۱۳۸۰ق.
- فؤادیان، محمد رضا، زندگی مهدوی، قم، انتشارات سبط النبی، ۱۳۹۳ش.
- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، ترجمه مصطفوی، تهران، کتابفروشی علمیه اسلامی، ۱۳۶۹ش.
- کوشکی، محمدصادق، سبک زندگی به روایت انقلاب اسلامی، تهران، نشر معارف، ۱۳۹۳ش.
- کاویانی، محمد، سبک زندگی و ابزار سنجش آن، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱ش.
- کفعمی، ابراهیم بن علی عاملی، المصباح، قم، انتشارات رضی، ۱۴۰۵ق.
- گیدنز، آنتونی، تجدد و تشخیص، ترجمه ناصر موفقیان، تهران، نشر نی، ۱۳۷۸ش.
- مجلسی، محمد باقر، بحارالأنوار، بیروت، موسسه الوفاء، ۱۴۰۴ق.
- —، مرآة العقول فی شرح أخبار آل الرسول، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۲ق.
- محدثی، جواد، عشق برتر «راههای ایجاد محبت اهل بیت در کودکان و نوجوانان»، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۹ش.
- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی، بی تا.

- محمودی، ضیاء الدین و جلیلی، نعمت الله و غلامعلی، مهدی، الأصول الستة عشر، قم، مؤسسة دار الحديث. ۱۴۲۳ق.
- مصباح یزدی، محمدتقی و دیگران، فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، قم، انتشارات مؤسسه امام خمینی، ۱۳۹۱ش.
- مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، تهران، انتشارات صدرا، بی تا.
- معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۱ش.
- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ش.
- موسوی خمینی، روح الله، سرائلوة، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۸ش.
- —، شرح چهل حدیث، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۸ش.
- مهدوی کنی، محمدسعید، دین و سبک زندگی، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۸۷ش.
- مؤسسه فرهنگی انتظار نور، گفتمان مهدویت (گفتمان سوم)؛ قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۱ش.
- نجفی، محمد حسن، جواهر الکلام، بیروت، دار احیاء التراث العربی، بی تا.
- نراقی، ملا مهدی، جامع السعادات، ترجمه سید جلال الدین مجتبوی، تهران، انتشارات حکمت، ۱۳۷۷ش.
- نعمانی، محمد بن ابراهیم، الغیبة، تهران، مکتبة صدوق، ۱۳۹۷ق.

- نوری، حسین، مستدرک الوسائل، قم، مؤسسه آل البيت، ۱۴۰۸ق.
- نبلی پور، مهدی، خانواده مهدوی، اصفهان، انتشارات مرغ سلیمان، ۱۳۹۱ش.
- نبلی نجفی، علی بن بهاء الدین، منتخب الأنوار المضيئة فی ذکر القائم الحجة، قم، مطبعة الخيام، ۱۳۶۰ش.
- یزدی حایری، علی، الزام الناصب، بیروت، مؤسسة الأعلمی، ۱۴۲۲ق.
- پایگاه های اینترنتی، مجلات ونرم افزارها
- پایگاه اینترنتی حرف آخر.
- سایت خبرگزاری شبستان.
- فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات فرهنگی.
- فصلنامه علمی پژوهشی مشرق موعود، قم، مؤسسه آینده روشن.
- فصلنامه علمی ترویجی انتظار موعود، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود.
- ماهنامه معارف، وابسته به نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه ها.
- مجله پگاه حوزه.
- مجموعه مقالات دکترین مهدویت، قم، مؤسسه آینده روشن.
- نرم افزار صحیفه امام، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- نرم افزار مجموعه سخنان حضرت آیت الله العظمی خامنه ای، حدیث ولایت، مرکز کامپیوتری علوم اسلامی نور.
- نشریه امان، دو ماهنامه فرهنگ و معارف مهدوی، قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود.
- نشریه آیه، ویژه نامه دین و فرهنگ، از سری نشریات همشهری.

